

Rendkívül való Toldalék.

A' Magyar Kurir 72-dik darabjához.

Tudományos Dolgok.

Egy igen nevezetes foglalatú Munka jött ki itten mind Németül, mind pedig Magyar fordításban, a' mellynek egész tizim-jét ide tesszük: *Tászári Fő Hertzeg József Magyar Ország Náadorispányja Jegyesének Hermine, Anhalt Bernburg-Schaumburgi Fejedelmi Hertzegaszszonynak Confirmátziója Innepe, az ezen alkalmatossággal tartatott Predikátzióval együtt. Német nyelven kibocsátotta Brunn Agoston a' Hertzegi Udvor Prédikátora. Az arra 1. fl. Váltóban. A' egész bėjövendő summa jutalmúl fog szalgálni azon Tudós Hazafiainak, kik Magyar és Erdély Országról legjobb Geográphiát fognak, a' majd közlendő Tudósítás szerént kidolgozni. Bétsben Zweck betűivel 1815. nagy 8-ad rétbén.*

A' Munka foglalatja ez: Előljáró Beszéd. Ebben előadódik, hogy a' Hertzegaszszony már a' 17-dik esztendő t meghaladta a' midőn Confirmáltatott, az az: közönséges helyen, a' Hertzegségbeli Követek 's az egész Község előtt a' Vallásnak minden nevezetesebb tikkelyeiből megvizsgáltván, annak törvényeinek elfogadása és megtartása felől fogadást tett. Ezt követi a' Prédikátzió, melly ezen alkalmatosságra készült ezen Sz. Letzkéről I Timoth. VI. 12. 14. A' Hit által való nemes hartzot hartzold meg, 's a' t. Ezután vagy on a' Megvizsgálás 's a' feltett kérdésekkel és arra adatott Feleletekkel együtt. Ezt követte a' Confirmátzió, ezt pedig a' Bérekesztő Beszéd.

Már tsak magában is magáhozvonszó dolog volna azon Fő Személynek lelki tehetségeit és erköltsi tökéletességeit közzelebből esmérni, a' kit Hazánk Kedves

Náadorispányja Élete-Párjának választott. Mennyivel inkább telyes öröm foglalhatja el minden Magyar Hazafi szívet, midőn ezen jeles munkát olvasván, abban, mint valamelly tiszta tükörben, egy ritka lelki adományokkal ékeskedő, 's reánk nézve annyira nevezetes Fő Személynek a' legjobb neveltetés által lett erköltsi tökéletes ki-formáltatását látja. Valósággal ezen kised Munkát szívbéli megindulás, sőt azt mondhatnánk, öröme való elragadtatás nélkül senki sem olvashatja.

A' nyomtatás seép és tsinos boritékban van bekötve, a' mellyen belől a' Kiadónak és Fordítónak (Professor Márton József Úrnak), ezt a' szerentsés elmésséggel választott Mottóját (Mondását) olvassuk, Unger Hazánkfiának Mária Théréziára irt Elegiából kivéve-

*Németül: Hier Magyaren erkennet den Geist der edelsten Fürstin — ;
Den schön diefes gebent Lieb und Verehrung für Sie.*

Magyarul: Ebből esmeritek Magyarok nemes angyali szívet

Ez maga már örökös tiszteletére vezet.

Kétségsbe sem hozzuk, hogy ezen nevezetes és jeles Munkának számos olvasói fognak, a' két Magyar Hazában találtatni 's egyszersmind kívánjuk, hogy az a' jó Hazafiúi szándék, a' melly végre ez kiadott, Hazánkban sok Párfogókra és Előmozdító Mecánusokra találjon.

Historiai Tarlózás a' Moskau felő való Er-táborozásból.

Abbee Pradt, a' Mechelni volt Érsek,

a' ki mint Frantzia nagy rangú Követ, *Bonaparté*nak az Oroszok ellen 1812-ben tett nevezetes táborozásokor Warschruban volt, valami megjegyzéseket adott ki ezen táborozásról, ilyen tzm alatt: *A' Követség' Historiája a' Warschauer nagy Hertzegségben.* Ebből az újságírók is kiadták az itt következő tzikkelyt: —“

„December 10-dike (ezek az Abbée *Pradt'* szavai) elközelített vala. Éppen ekkor érkezett vala meg hozzám a' *Bassanói* Hertzeg' tudósítása, a' felől, hogy a' Külső dolgokra ügyelő Ministeri kar, melly a' nyerat *Vilnában* töltötte vala, minden órára vissza fog érkezni ide *Warschauba.* Éppen a' néki való válaszon dolgoztam, melly által arról akartam meggyőzni őtet, hogy egy ilyen kinyilva lévő városban, mint *Warschau,* 's éppen az ellenség előtt, igen veszedelmes lenne ezen Ministeri-karnak megállapodasa, a' midőn egy magas ember, Titoknokaim közül egygyiknek vállához támaszkodva a' szobám' ajtaján belépett, 's így szollott hozzám: *Jöjjen velem az Ur!* A' tüneménynek fejét fekete tafota borította-bé; ábrázatját nem lehetett látni a' burzokos bundabörtől; a' lábait alig mozgathatta a' kettősen bébundáztatott nehéz tsizmák miatt. Közelébb menvén hozzá, tsakugyan megismerem valami ábrázatvadásokból, hogy ki légyen, és így kiáltottam fel: Hát ugyan *Caulincourt* az Ur! Hát hol a' Császár! — „Az Anglus vendégfogadóházban van (ugy mond); az urat várja.“ — Hát miért nem szállott a' kastélyba? — „Nem akarja, hogy réá esmérjenek.“ — Kérdeztem, hogy: van -é mindeknek, a' mire szükségek van? — Adjon számunkra az Ur (így felelt *Caulincourt*) Burgundiai és Malagai borokat.“ — Egész pinczém és házam kész az Urak' szolgálatjára (így feleltem néki), 's hát hova most, hova? — „*Páris* felé.“ — 'S hát az ármáda hol van? — „*Nintsen* ármáda!“

(így felelt *Caulincourt* az égre vetett szemekkel) — melly szók után én őtet karon fogván, így beszéltem: Eljött az ideje, hogy már égyyszer a' Császárnak minden szolgálái összsztatolják magokat 's megmondják neki az igasságot. — „Mellyigen porul jártunk mi! (így felelt *Caulincourt*), hanem én legalább nem vehetem szememre magamnak azt, hogy mindeueket előre meg nem mondtam volna. *Siessen* az Ur, mert várja a' Császár.“

„Megérkezünk az Anglus fogadóba. Éppen 2 óra vala. A' kapuban egy Lengyel nemzeti vigyázó állott strázsát. A' Kortsmáros elébb gondolkodott, hogy bébótsásson-é; végezetre bébótsátott. Az udvaron találtam egy hintok-ot, a' melly négy darab fenyőfából készült 's félig összszetört szántalpra volt helyheztetve. A' Generális *Lefevre Desnouettes,* égy más tiszt, a' Mameluk *Rustán,* és még egy más inas' számára láttam ugyan ott még két fedeleiten szánat. Ebből állott az előbbeni egész uraság' és nagyság' maradványa. Egy kisebb alacsony szálának ajtaját nagy titkon kinyitották előltem, hogy menyek-bé. *Rustán* réám ismervén, ő bótsátott-bé; éppen ebédhez készültek. A' *Viczencai* Hertzeg bévezetett a' Császárhoz, 's véile magára hagyott. A' szála hideg volt; az ablak táblákat tsak félingnyire nyitották ki, hogy annál inkább ne láthassa valaki, hogy ki van benn. Egy Lengyel szolgálóleány tsak-hogy a' lelkit ki nem fűtta, hogy valami nyers fából tüzet gerjeszthessen, de a' melly sirt és füstölt inkább, mint sem lángalt. Az emberi nagyságnak megaláztatasa nékem soha nem örvendezés. A' *Dresdában* volt nagy fényesség, a' hol a' Császárt utolszor láttam vala, 's meg ezen fogadóhéli állapot között, rettenetes vala a' külömbözés, és sok féle új 's gyötrelmes érzékenységeket gerjesztett-fel szívemben. —

„A' Császár, mint szokott volt, sebesen járt alá 's fel a' szobában. A' *Prága*

nevű tulsó várostól fogva gyalog jött ezen vendégfogadóházig. Egy drága, zöld máterrával bévont, 's a' gomblyukai körül gazdagon megpaszomántozott bunda volt rajta; a' tszímái tsupa bundabőről állottak; a' fején is valami bundabőr-kutsma volt. Nevetve így szollított-meg: Ah, Követ Ur! hát miképpen folynak ezen országban a' dolgok? — Én olyan kimélléssel, melyről az embernek, mikor valamely Fejedellemmel, nevezetesen pedig olyannal, mint ő, beszéll, soha el nem kell felejkézni, leirtam előtte a' Nagy Hertzegségnek állapotját; előadásomnem volt fényes. Eppen ekkor oly tudósítást vettem vala, hogy a' Bug mellett *Krislownál*, egy tsatában, két új Batalionaink, két lövés után puskáikat elhányták légyen; hogy ugyan ott 1200 lovas katonáink alol 800 lovak eldőglöttek; és hogy 5000 Oroszok ágyukkal *Zamosk* felé útban volnának. Én ezeket elbeszeltem és megmutatni igyekeztem néki, hogy a' Követtségnek és a' külső dolgokra ügyelő Ministeri-karnak itt *Warschauban* való mutatása veszedelmes légyen. Beszeltem néki a' Lengyelek szükségszenvédéseikről is. Ezt nem akarta hinni, és így szollott hevesen: Ki tette őket semmivé? — „A' tette, így feleltem én, a' mit ők hat esztendő alatt tselckedtek; továbbá az utolsó terméketlen esztendő; 's a' *Continental-Systema*, melly őket minden kereskedéstől megfosztotta.“ — Ezen szóknak hallására ilyeneket kérdett eleven szén' módjára vilámló szemekkel: — „Hol vannak az Oroszok?“ — megmondottam néki hol vannak; ő nem tudta. — „Hát az Austriaiak?“ — ezt is megmondottam néki, és ő így folytatta szavait: — „Tizenégy napja, hogy semmit nem hallottam felőlök. Hát *Regnier*?“ — Ezt is megmondottam néki. A' Lengyelek' terhes állapotjára nézve így szollott: — „Mit akarnak a' Lengyelek?“ — Prussusok akarnak lenni (így feleltem) ha Lengyelek nem lehetnek — 'S miért nem

Oroszok? — ezt kérdette a' Császár, a' ki engem' ezen beszéd után elbotsátván, azt bizta réám, hogy ebéd után vigyem hozzá *Potocky Stanislaust* és a' finantziára ügyelő Ministert. Én ezekkel három ora felé megjelentem a' Császárnál, a' ki éppen akkor költ fel az asztaltól, és így szollott: Miólta vagyok én *Warschauban*? — Nyoltz naptól fogva (e' volt a' felelet). — Koránt sem (így szollott a' Császár nevetve), tsak két órától fogva. A' felségesről a' nevésegesre tsak egy a' lépés. Hát *Stanislaus* úr és az ur *Finantzminister* úr, hogy vannak az Urak? — Azt felelvén ezek, hogy igen nagyon örvendenek, hogy a' Császárt ennyi veszedelmek és fádadozások után frissen és jó egészségben szemlélhetik, a' Császár e'képpen kiáltott-fel: — Veszedelmek után! legkissebb veszedelmek között sem forogtam; egy kevés mozgásban éltem: hanem én annál jobban érzem lenni magamat, mennél többet mozgok. A' felségesről a' nevésegesre tsak egy lépés van. Úgy látom, hogy az urak itt nagy félelemben vannak.“ — Ennek ez az oka, e'képpen felelt amazok közzül egygyik, hogy semmit sem tudunk egyebet, tsak a' mit a' hirekből tudhatunk. — „Bah! (így folytatta szavait a' Császár) az armáda igen szép; nekem még 110,000 embereim vannak; én az Oroszokat mindenütt megvertem; ők nem mérészelnek megállani előttünk. Ők nem az *Eylau* és *Friedlandi* katonák többé. A' mi armádánk meg fog maradni *Wilnában*; én pedig még 300,000 embert fogok hozni. A' szerentse vakmerökké teszi az Oroszokat, és én az Oderánál két vagy három versben vélek megütközvén, bat hetek alatt a' *Niemen* mellett fogok ismét lenni. Az én thrónusom fontosabb dolog előttem, mint az armáda vezérlése. Mind semmi az, a' mi történik, e' mind tsak szerentéülenség, mellyet a' *Clima* (az égtáj) okozott; nem tett abban semmit az ellenség; én ötten mindenütt megvertem. A' *Beresinánál* elakar-

ták vágni az útamat; én csak nevettem a' gyáva Admirálist; nekem jó katonáim és ágyúim valának; a' fekvésem jó vala; 1500 ölnyi motsár és egy víz vettek körül.

„Sokat beszéllett továbbá valamint az erős ügy a' gyenge lelkekről is, olyan formán mint a' 29-dik Bülletinben lehetett olvasni, 's az után így folytatta szavait. — „Én a' megfagyást meg nem akadályoztathatom. Minden reggel hozták hozzám a' hirt, hogy azon éjjel 10,000 lovaim veszték légyen el! Ha így van, jó útát nékiek! A' mi Normandiai lovaink nem olyan kemény természetűek, mint az Orosz lovak; a' 9-dik grádust felyülhaladó hideget már ki nem állják; éppen így van a' dolog az emberekre nézve is. Talán azt mondja valaki, hogy igen sokáig maradtam *Moskuban*. Ez meg is lehet; az idő azonközben szép volt; hanem a' téli hidegek nem az esztendőnek rendes szakaszában jöttek-el, és én a' békességhez tartottam számot. Október' 5-dikén elküldöttem *Lauristont*, hogy beszelljen a' felől. Az én czéfum a' volt, hogy Pétersburgba menjek; a' déli Orosz tartományokra nézve még elég időm volt; a' telet *Smolenszkben* akartam eltölteni. Wilnában még megfészkelve állanak seregeink; ott hagytam a' Nápolyi Királyt. Ez egy nagy politikai játék a' világ' theatromán; a' ki semmit nem próbál semmije nintsen. A' felségesről a' nevetségesre csak egy lépés van. Az Oroszok kimútatták magokat. *Sándor* Császár szeretetik töllök. Az ő Kozák-rajjaik megszámlálhatatlanok. Ez a' nemzet ér valamit! A' Korona' parasztjai szeretik a' magok Országlószékeket. A' Nemesség felült (vagy felkelt). Nekem azt jóvallották, hogy tegyem szabadokká a' szolgálakosokat; én egygyet sem akartam azzá tenni: ezek mindeneket meggyilkoltak volna, és ez rettenetes dolog lett volna. Én *Sándor* Császár ellen rendes hadakozást folytattam, 's különben is gondolhattam-é én azt, hogy oly dolog követethessék-el, a' milyen *Moskaunak* feléget-

tetése? E' betsületére szolgált volna *Romának*. Sok Frantzia lakosok jöttek-elonnet utánnam; ezek ott igen jó alattvalók; réám fognak ők ismét találni.“ —

„Az után a' külső dolgokra ügyelő Ministeci-karnak 's az ezzel egygyütt lenni szokott külső Udvarok' Követeiknek *Warschauba* lejendő visszaérkezésekről is szollván végezetre a' Császár, ezekről így fejezte-ki magát: — „Ezek, úgy mond, *Spionok*; nem akartam, hogy a' magam fő hadi szálláson legyen közzülök egy is. Ezek tsupa *Spionok*, kiknek tsak az a' dolgok, hogy Udvaraikhoz hadi tudósításokat küldözzenek.“ — Ez a' beszéd három órát tartott; a' tűz az alatt kialudt; minnyájunk fáztunk; a' Császár a' beszédbe belémelegedvén, nem vett semmit észre. Arra a' javaslásunkra, hogy jó lenne a' hátrálást *Slézián* által ejteni, így felelt: — Ha, ha, hát *Prussian*?“ — Az után még kétszer vagy háromszor is elmondotta ezen szókat. — „A' felségesről a' nevetségesre csak egy lépés van! — Kérdezte, hogy valyon nem esmértek-é itt réa? — különben mit gondolok én, úgy mond, azzal? — Végezetre oltalmát ajánlotta a' Ministereknek, batorította őket, 's parantsolt, hogy állítsák elő a' számot. A' Ministerek bizonyossá tették ötet a' magok tiszteletek és szeretetek felől, néki jó egészséget 's útozásának szerentsés következtetést kívántak — mellyre így szollott legutoljára: Soha sem voltam jobban, mint most; és ha az ördög elvitt volna, úgy még annyival jobban volnék. — Ezzel felült a' maga igen alázatos szánjára, a' melly azon szempillantatban éltünt Cézárral 's az ő szerentséjével. A' kapú küszöben majd tsak nem felfordúlt a' szán, olyant döttzent. Szórolszóra így volt ez a' nevezetes beszélgetés, és e' sokkal megilletőbb volt réám nézve, (így fejezi-ki *Abbèe Pradt* magát) hogy sem bizonyos nem volnék az eránt, hogy mindent hűségesen irtam-le.“